

UMUMTA'LIM MAKTABLARI MUSIQA DARSLARIDA BOSHLANGICH SINF O'QUVCHILARINING MUSIQIY BADIY DIDINI SHAKLLANTIRISH

Odilova Mushtariybonu

Andijon davlat pedagogika instituti

2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mavzuni yoritishdan maqsad umumta'lim maktablarida 1-sindan 4-gacha bo'lgan o'quvchilarning musiqaga bo'lgan qiziqishlarini bilish hamda ularning qiziqishlarini rivojlantirish shuning bilan birga ularning musiqiy didini shakllantirib har bir bola bilan psixologik taraflama musiqaga bo'lgan zamonaviy yonalishlarda ishlash.

Kalit so'zlar: Yosh avlodni musiqaga qiziqishi, musiq madaniyati, bola psixologiyasi, musiqiy-estetik faoliyat, didaktik o'yin, badiiy did, ijodkorlik qobiliyat.

Ключевые слова: интерес молодого поколения в музыке, музыкальная культура, психология учеников, музыкально-эстетическая деятельность, дидактическая игра, художественный вкус, креативность

Boshlang'ich sinf yosh o'quvchilarning musiqaga bo'lgan qiziqishlari juda ham kuchli bo'ladi, sababi shundaki ular o'yinqaroq bo'ladi, musiq bilan birga raqsga tushish ular uchun juda ham qiziq. Musiq O'zbekistonning kelajagini, ertasini yoshlarsiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Ajdodlarimizga munosib avlodni tarbiyalash bizga, yani endi yetishib chiqayotgan yosh kadrlar zimmasiga ma'sulyatli va sharafli ishni bola tarbiyasini to'g'ri yo'lga qo'yish hamda yosh iqte'dotlarni aniqlab ularni rivojlantirish yuklatildi.

Hozirgi kelajak avlodni tarbiyalashda san'at muhim o'rin tutadi. San'at insonparvarlik va odamiylik hamkorligi ruhida uning hissiyotini o'stirishda yordam berib, ijodkorlik qobiliyatini rivojlantiradi. Hozirgi zamon yoshlariga estetik idroklarini tarbiyalash borasida g'amxo'rlik qilar ekenmiz, san'at bilan muomila qilishdan hosil bo'ladigan his-hayajondan uni o'z hayoti va faoliyatida foydalana olishiga o'rgatishimiz kerak. Shu sababli estetik tarbiya tarmog'ining ajralmas qismi sanaladi.

Umumiy o'rta ta'lim maktablarining "Musiq madaniyati" o'quv fani uchun tayanch dastur ishlab chiqildi. Ushbu dasturda umumiy o'rta ta'lim maktablarida musiqiy ta'lim-tarbiyaga qo'yiladigan maxsus talablar ham dasturning asosiy

qisimlari qatoridan o'rin olgan. Undan ko'ra musiqiy-estetik tarbiya uchun quyidagilarga rioya qilish kerak :

- Musiqiy-estetik faoliyatni muhit hamda zamon bilan hamohangligi;
- Musiqaning san'at sifatida o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olish;
- O'quvchilarning musiqiy rivojlanishlarida uzviylikni ta'minlash;
- O'quvchilarning qobiliyat va imkoniyatlaridan qat'I nazar ularning musiqiy tarbiyalariga qo'yiladigan majburiyatlar.

Dasturda musiqiy tarbiyaning mazmuni va yo'nalislari ochib berilgan, bolalarning rivojlantirishning dinamikasi belgilangan, har xil yoshdagi sinflarga minimal talablar qo'yilgan va aks ettirilgan. Dasturda o'zbek kompozitor va bastakorlarning bolalar uchun yozilgan kuy va qo'shiqlari o'rin olgan. Musiqiy asarlar bolalarning psixologik xususiyatlarini, ularning qiziqishlari va dunyoqarashlarini hisobga olgan hilda tanlangan.

Musiqqa qobiliyatini rivojlantirish: Qobiliyat- ma'lum bir turdagi faoliyatni muvaffaqiyatli amalga oshirishning sub'ektiv sharti bo'lib hisoblanuvchi shaxsning individual xususiyatidir. Qobiliyat- faoliyat jarayonida namoyon bo'ladi.

Psixologiya fanining ko'rsatishicha, inson bolasi tayyor, qobiliyati bilan emas, balki biron-bir qobiliyatning ruyobga chiqishi va rivojlanish manbai layoqat bilan tug'iladi. Layoqat o'z holicha rivojlana olmaydi, uning rivojlanishi uchun qulay muhit kerak. Bola musiqaga layoqat bilan tug'ilishi mumkin, lekin uning musiqiy xususiyatlari shakllanishi uchun qulay muhit yaratilmasa, musiqaga bo'lgan layoqati rivojlanmay qoladi. Insonning shaxs sifatida shakllanishida etakchi omillardan biri muhitdir. Muhit deganda kishiga ta'sir etadigan tashqi voqealar yig'indisi tushiniladi. Muhit o'z navbatida- tabiiy muhit, ijtimoiy muhit, oila muhiti va boshqalar tushuniladi. Insondagi musiqiy layoqatning rivojlanishi va shakllanishi uchun ijtimoiy va oila muhiti muhimdir. Odob, axloq, fe'l-atvor shaxsning barcha ruhiy sifatleri faqat muhit va tarbiyaning o'zaro ta'siri asosida vujudga keladi.

1-2-sinf o'quvchilarining ko'pgina umumiy jihatlari - idroki, fantaziyasi, xotirasi, qiziqishlari bo'lishiga qaramay, ular o'rtasida sezilarli farq bor. Birinchidan, 2-sinf o'quvchisi 1-sinf o'quvchisiga nisbatan, darsda o'zini qanday tutish, dars tartib-intizomi, kun tartibiga moslashganlik jihatidan ancha tajribaliroq bo'ladi. 2-sinf o'quvchisida iroda etarlicha shakllangan bulmasada, 1-sinf o'quvchilariga nisbatan ular birmuncha qiyinchiliklarni engay oladi.

2-sinf o'quvchisi o'qish va yozish malakalarini egallagan bo'ladi. Bu esa o'z navbatida musiqiy bilimlarni ham kulamini kengaytirishga yordam beradi. Bularning

barchasi 'quvchilarning ijodiy rivojlanishi ularning 1-sinfda olgan bilimlariga asoslanadi.

Tashkillashtirilgan, maqsadga yo'naltirilgan, qiziqarli darslar o' quvchilarni birgalikda musiqa tinglashga, o'z taassurotlari bilan o'rtoqlashishga, jamoa bo'lib kuylashga, bir birini tinglashga o'rgatgan bo'ladi.

Odatda 2-sinf o'quvchilari xuddi 1-sinf o' quvchilaridek, o'ta qiziquvchan bo'lmaydilar. Biroq, o'qituvchi ularning qiziqishlarini sundirmaslikka harakat qilmog'i kerak. Buning uchun o'qituvchi musiqiy qobiliyati bo'lmagan o'quvchilarga nisbatan ham e'tiborliroq bo'lmog'i lozim va kelajakda ularning qobiliyati o'quvchilarga biriktirib ularga ham alohida vazifadar berishi kerak. O'qish jarayonida o'qituvchi darsdagi vazifalarni osondan murakkabga, kuyidan yuqoriga qarab olib borishi kerak.

Boshlang'ich sinflardagi musiqa darslari umumiy ta'lim maktablarida o'quvchilarga badily ta'lim va estetik tarbiya berish tizimining ajralmas bir qismi hisoblanadi. Birinchi va ikkinchi sinflarning orasida unchalik farq bo'lmasada, lekin ikkinchi sinf bolalari tajribali o'quvchi, maktab koidalariga ko'nikma hosil bo'lgan, diqqati mustahkamlashgan o' quvchi hisoblanadi.

3-4-sinf o'quvchilari o'zlarining pedagogik-psixologik xarakteriga ko'ra quyi sinflardan ancha farq qiladilar. Ularning diqqat-e'tibori turg'un, xotirasi kuchli, nutqi ravon, hayotiy tajribasi ko'lami ancha keng, fanlarga qiziqishlari yuqori bo'ladi. Jiddiy bo'lgan masalalar ustida fikrlash, hajm jihatidan kattarog bo'lgan musiqani hal etishga, izlanish, mustaqil mushohada etishga qodir bo'ladilar.

Bu yoshdagi bolalarda bosh miya anotomik tuzilishining yanada faolroq shakllanishi kuzatiladi. O'qish uning funktsiyalari rivojlanishiga kuchli omil sifatida ta sir qiladi. Jumladan, predmet-obrazli tafakkurdan sekin-asta mavhum, izohli-mantiqiy tafakkur sari o'tish uchun sharoit tug'iladi. Lekin, baribir o'qituvchi yosh o'quvchi hamma narsadan o'zining shaxsiy hissiy tajribasiga, xususiy taassurotlariga, bilimlariga, hayotga yaqinroq tayanch izlashini unutmazlik kerak. SHu sababdan, bolaning fikrini narsalar va hodisalarning qonuniyatli tarzda bog'liqligini idrok etishga yo'naltirish maqsadida bevosita ta'sir qiladigan ob'ektlarni tanlash juda muhimdir. Qiladigan

Bu yoshdagi o'quvchilarda, ular uchun qiziqarli bo'lmagan ishdan hali charchaydi, bevosita ta'sir jozibasi bo'lmagan materialga diqqat qilishi kiyin bo'ladi. Bu holni hisobga olgan holda butun ta'limni birgina qiziqish asosida, yoqib qolganligi vajidagina olib borib bo'lmaydi. O'quvchilar o'qishning jiddiy iroda kuchini talab qiladigan mehnat ekanligini qanchalik tez tushunib olsalar va his

etsalar, ularda diqqat e'tiborning barqarorligi, o'quv faoliyatida harakatlarni yo'naltirishi va erkin tarzda uyushtirish qobiliyati shunchalik erta paydo bo'ladi.

Bu yoshdagi o'quvchiga jadal harakat faolligi xos bo'lib, bu faollik uning o'z xulq-atvorini etarli darajada idora qila bilmasligi bilan qo'shilib, ko pincha ta 'sirga beriluvchanlikni, o'zini tuta bilmasligini keltirib chiqaradi. O' quvchining harakatchanligini, motorikasini to'gri shakllarda uyushtirmoq, unga maqbul keladigan yo'nalish berish kerak.

3-4-sinf o'quvchilarining o'qishga munosabatida muayyan dinamika kuzatiladi. Nihoyat, bola o'quv faoliyatining ichki mazmuniga qiziqib, o' quv-nazariy vazifalarni aniq va amaliy vazifalarga o'zgartira oladi. Uning shakllanish qonuniyatlarini tadqiq etish zamonaviy pedagogika-psixologiya fanlarining vazifasidir.

Bola kuzatuvchanligi haqida gapiradigan bo'lsak, bu sinflardagi bolalar allaqachon ixtiyoriy diqqatga ega bo'lgan bo 'ladilar. Ixtiyoriy diqqat yoki diqqatni u yo bu masalaga maqsadli yo'naltirish – bu yoshdagi o'quvchilarning muhim yutuqlaridandir. Xuddi boshqa psixologik jarayonlar kabi bolalar emotsiyasining umumiy xususiyatlari ham o'zgarib boradi. Bu davrda bolalarda jamoachilikka intilish, jamoa ichida o' zini bemalol tuta olish malakalari paydo bo'la boshlaydi.

Darsda harakatlarni qo'llash uslublari. Musiqiy-ritmik harakatlar bolalarning badiiy tajribasiga aylanishi, badily rivojlanishini boyitishi uchun o' quvchilarni bu faoliyatga tayyorlash, eng avvalo, harakat malakalari haqida tasavvurga ega qilish lozim. o' quvchilar xonada musiqa ostida qadam tashlash, engil yugurish, har tomonga tarqalish kabi boshlang'ich malakalarini egallaydilar. Musiqiy signal - belgilarga (harakatni boshlash, o'zgartirish va hokazo) javoban harakatlanishni o'rganadilar. Masalan, barabanning jaranglashi o'rinlardan turib saflanishga signal bo'lsa, D. Nazarovning «YUrish marshi» ko'yining boshlanishi qadam tashlab turgan joyda harakatlanishga, kuyga uchburchakning jo'rliqi qo'shilgan joyda esa sakrashga o'tishni ko'rsatishi lozim.

Musiqiy-ritmik harakatlar bolalarni badiiy jihatdan boyitilishi uchun bolalarni shu faoliyatga tayyorlash kerak. SHuning uchun o'quvchilar avval harakatlanish malakalari haqida taassurot olishlari zarur. Ular xonada musiqa ostida marsh yurishni, engil yugurishni, shartli musiqiy signallarga buysunishni o'rganadilar.

O'quvchilar aniq mo'ljal uchun berilgan mashqlarni o' zlashtirganlaridan so'ng, darsga maxsus vazifalar kiritiladi: Musiqiy obrazning harakter xususiyatlarini harakatlarda ko'rsata olish, bajara olish malakalarini shakllantirishga qaratilgan bo'ladi. Masalan: marshning turli harakterida turlicha harakatlanishni o'rganadilar:

sportdagi marshda - tetik, o' yinchoqlar marshida-engil, oyoq uchida; harbiy marshda-baland qadam bilan va hokazo.

Bunda S.Abramovaning «Marsh» kuyidan foydalanish mumkin. O'qituvchit harakat uchun mashqlar va sinfga kirish uchun nafaqat marshlardan, balki tetik, tantanovor kayfiyatdagi asarlarni ishlatish mumkin. O'zbek xalq kuyi «Qari navo» kuyi ostida sinfga kirib kelish mumkin.

Eng oddiy raqs harakat elementlari bu - qarsak va oyoq tupillatishdir. Ularning yordamida o' quvchilar o' z taassurotlarini mustahkamlaydilar.

Harakatlarda ritmik suratni o'zlashtirishga katta ahamiyat berish kerak. O' quvchilarning diqqatini to' xtmlarga, bir tekis harakatning o'zgarishiga, marsh musiqasining punktir ritmga qaratish kerak. Buni masalan, «Kim yuryapti?» degan o' yin yordamida o'rgatish mumkin. Bu erda bolalar bir necha guruhga bo'linadilar: birinchi guruh «Turnalar» musiqasiga yura-yura bir oyoqda to'xtaydi; ikkinchi guruh-poezd musiqasi ostida harakat-yurish tezligi oshadi va sekin-astalik bilan to'xtaydi; uchinchi guruh - "Qurbaqalar" musiqasi ostida sakrab yurishadi. SHunday o yinlarni qo'llasak, bolalarda ritm hissi faollashadi, musiqani yanada chuqurroq tinglash malakasi oshadi.

Harakatlar yordamida bir qancha musiqiy taassurotlarni shakllantirish mumkin, xususan, ikki, uch hissali o'lchovda. 2/4 ulchamidagi musiqaga joyda turib oyoq uchida ko tariladilar va tushadilar. 3/4 ulchamidagi musiqaga esa, «birinchi» hissaga tushadilar, «uchinchi» hissaga ko tariladir. Bolalar bu harakatlarni o'zlariga tanish bo'lgan musiqa sadolari ostida bajaradilar (polka va vals). Bolalar "Musiqiy badantarbiya» yoki «o'z raqsingni bilib ol» o'yini orqali o' ynashlari mumkin.

Birinchi sinf musiqa darsida musiqiy-ritmik harakatlarni tashkillashtirishda - bosh o'rinni 'yinlarg ajratishlozim. O'yinlar bolalarni musiqaga bo'lgan qiziqishini orttiradi, musiqiy obrazni qabul qilishga yordam beradi.

Ikkinchi sinfda - darsdagi musiqiy-ritmik faoliyat o' quvchilarni avvalgi malakalarini yanada murakkabroq harakatlar orqali mustahkamlashga qaratiladi. Tanish bo'lgan harakatlarni raqslarda ijodiy ishlata olishni shakllantirish ham kiradi. Marsh va raqs harakatlarini bajarishdagi malakalari musiqadagi kuchli va kuchsiz hissalarini farqlashga, ikki ritmik birlikning muttanosibligini, nota yozuvini o'rganishga yordam beradi.

Uchinchi sinf o' quvchilarida o'zgargan qismlarda harakatlarni o'zgartirish malakasi mavjud bo'ladi. Musiqiy rivojlanish qonuniyatlarini va musiqiy shakllarning tuzilishini O'rganish jarayonida musiqiy jumlar ishlatiladi. Raqsning, qo'shiqning, marshning ritmik harakterni ajratish, cho' zimlarini bug'inlar yordamida

belgilash («ti» va «ta» va boshqalar), nota yozuvda ko'rsata olish, musiqiy intonatsiya haqidagi tushunchani o'zlashtirishga yordam beradi.

To'tinchi sinfdan - improvizatsiya va folklor - qo'shiq materiallari, xalq musiqasining xususiyatlari haqidagi taassurotlar keng ishlatiladi. Bu yoshdagi bolalar milliy raqs elementlari bilan tanishadilar. Ularning ritmik intonatsiyalari jihatdan o'ziga xosligidan o'quvchilar alohida millat musiqasi «tili» ni, uslubini tushunib oladilar. Ilk bosqichda o'quvchilarda aniq musiqiy taassurotlarni shakllantirish o'z yin shaklida o'tkaziladi.

Musiqasi o'qitishning didaktik asoslari. Musiqasi darslarida ko'rgazmalik printsiplari. Musiqasi madaniyati darslari pedagogikaning didaktik nazariyasi va tamoyillari asosida tuziladi. Mazkur printsiplar o'qituvchi hamda o'quvchi tomonidan bajariladigan barcha ta'lim asoslari — dars mazmuni metodlari va darslarning tuzilishidagi asosiy talablar va uning yo'nalishlarini belgilab beradi. Musiqasi madaniyati darslarining didaktik tamoyillari besh turdan iborat: 1. Musiqasi ta'limi va tarbiyasida sistemalilik, ilmiylik vadavomat tamoyili. Darsda o'quvchilarning onglilik va faolligi tamoyili. Musiqasi madaniyati darslarida ko'rgazmalilik tamoyili. O'quv materiallarining bolalar bilim va malakalariga mosligi tamoyili. Musiqasi darslarida bilim va malakalarning mustahkamligi tamoyili. Mazkur tamoyillar asosan, o'quv materiallarini qo'llash, musiqasi darsining mazmunini va rejasini tuzish jarayonida qo'llanadi. Yuqoridagi qayd etilgan umumdidaktik tamoyillar bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lib, musiqasi darsini Davlat ta'lim standartiga muvofiq milliy xususiyatlarini hisobga olgan holda uzluksizligini va uzviyligini asos qilib musiqasi faoliyatini izchilligini ta'minlaydi.

1. Musiqasi ta'limi va tarbiyasida sistemalilik, ilmiylik va davomiylik tamoyili Har bir darsda o'zining tuzilishi va mazmuni bilan ilmiy asos tashkil topishi lozim. Musiqasi haqidagi bilimlar doirasi musiqasi ta'limi va tarbiyasining asosiy omilidir. Unda insoniyat yaratgan musiqaga oid qoidalar, xulosalar, umumlashgan musiqiy tajribalar o'z aksini topgan. Ularni o'zlashtirish musiqasi amaliyoti yo'lida bilim va ko'nikmalar hosil qilish demakdir. Dars jarayonida o'quv materiallarini bolalarning bilim tajribasiga mosligi. Bolalar ovozi rivojlanish qonuniyatlarini hisobga olish, nota qonuniyatlarini to'g'ri o'rgatish, bolalarning fikriy qobiliyatiga mos ravishda tahlil etish darsning ilmiylik printsiplarini tashkil etadi. Ilmiylikni, sistemalilikka oshirish qiyin. Darsning barcha o'quv faoliyati hamda keyingi darslarning o'zaro mantiqiy bog'lanishi sistemalilik asosini tashkil eladi. Kuylash va tinglash uchun asarlarni bilim va malaka darajasiga ko'tarib, soddadan murakkabga, noma'lumdan ma'lumga qarab o'zlashtirib borish tamoyillari muayyan

tartibga mos bo'lib, sistemalilik demakdir. Darsning har bir faoliyati o'z navbatida, har bir darsning mantiqiy davomi bo'lib, pedagogik maqsadlarni tobora amalga oshirishi davomiylik tamoyili demakdir.

2. Darsda o'quvchilarning ongliligi va faolligi tamoyili Mazkur prinsip didaktikaning yetakchi prinsiplaridandir. Chunki, bilimni o'zlashtirish o'quvchining aqliy faoliyatiga asos bo'lgan bilim jarayoniga bog'liqdir. Musiqa idroki kishining hayotiy tajribasini boyitadi, real voqealarni badiiy his etib, bilish, fikrlash qobiliyatini o'stiradi. Mazkur malaka va ko'nikmaning shakllanishi bola ongining uzoq rivojlanish jarayonini talab etadi. Buning uchun bolaning o'quv materiallarni ongli ravishda bilib o'zlashtirishi bilim jarayonini faolligini vujudga keltiradi. Ma'lum musiqa asarini kuylab yoki tinglab o'zlashtirish va undan badiiyestetik zavqlanib idrok etishda, bolaning eng awalo, diqqate'tiborini jalb eta bilish, unda qiziqish uyg'ota bilish onglilik va aktivlikni vujudga keltiradi. Musiqani ongli idrok etish va o'z navbatida badiiy ohang va mantiqiy jihatdan xotirada turg'un saqlanishni talab etadi. Musiqa darslarida onglilik va faolligini ayniqsa, vokal — xor malakalarini shakllantirilishi uchun zarurdir. Xor bo'lib qo'shiq kuylash, musiqa tinglash, musiqa savodi faoliyatlarida ham onglilik va aktivlik musiqani nazariy va amaliy jihatlarini to'g'ri bilish va o'zlashtirishni osonlashtiradi.

3. Musiqa darsida ko'rgazmalilik tamoyili Musiqa tarbiyasida musiqaning o'zi o'ziga ko'rgazmali vositadir. Chunki, u ko'z bilan emas, balki quloq bilan idrok etiladi. Musiqa tinglashda ham, asar tahlilida ham ohang ko'rgazma sifatida ijro etib ko'rsatiladi. O'qituvchining o'zi, nutqi, ijrosi ham asosiy ko'rgazma bo'lib xizmat qiladi. Bundan tashqari, texnik vositalar, ko'rgazmali kartochkalar, grafik yozuvlar, rasmlar, nota yozuvlari ham musiqa darsida ko'rgazma sifatida muhim ro'l o'ynaydi.

4. O'quv materiallarining bolalar bilim va malakalariga mosligi tamoyili Mazkur prinsip dasturdan tanlab olingan o'quv material lari va mazkur metodik materiallar asosida dars mazmunini tuzish jarayonida qo'llaniladi. Bunda har bir sinfning umumiy bilim va malaka darajasi hisobiga olinishi shart. Dastur asosida har bir sinfning bilim va malakalari hisobga olingan holda musiqa darsining yarim yillik kalendar — mavzuli rejasi tuziladi. Kalendar — mavzuli ish reja bir yilda ikki marta o'quvchilarning yosh xususiyati, ovoz diapozoni, musiqiy o'quvi, yangi qo'shiqlar, musiqa tinglash uchun asarlar, musiqiy savodidagi o'quv material lari, dars faoliyatlariga qarab tuziladi.

5. Musiqa darslarida bilim va malakalarining mustahkamligi Mazkur tamoyilni amalga oshirishning eng asosiy sharti yuqorida bayon etilgan to'rtta prinsipiga jiddiy amal qilishdan iboratdir. Birinchidan, bilim va malakalarning

chuqurligi, mustahkamligi va hayotiyiligini taminlash, ya'ni mazkur asami va uning ijro uslubi madaniy hayotimiz uchun zarur ekanligi haqida bolalarda ishonch hosil qildirish. Ikkinchidan, asarlarni tanlashda quyidagilarga amal qilish kerak: a) asaming bolalarni manaviy hamda axloqiy tarbiyasi uchun mosligi; b) musiqani o'quvchilarning yoshi, ovoz diapozoniga mosligi; v) sinfdagi barcha bolalarni mazkur asarga qiziqitira olish va to'la o'zlashtirishga erishish. Uchinchidan, darsda olinadigan bilimlar doirasi va malakalarini amaliyotda takrorlash va mustahkamlash. Masalan, 25 \ qo'shiqlarni jummalarga bo'lib o'rgatish va keyingi darslarda mustahkamlab takrorlash. To'rtinchidan, musiqa darslarida har bir yangi mavzu elementi dars faoliyatida to'liq o'zlashtiriladi va keyingi darslarda keng qo'llanilib, doimiy bilimga aylantiriladi. Xulosa qilib aytganda, pedagogikaning umumdidaktik tamoyillari musiqa madaniyati darslarida musiqani hayot bilan bog'lashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdulin E. maols Apant / Mualano vospitanie v shkol, 2 M. 1s4
2. Abdullin E., TSupin G. Programma, ustremennaya v buduee // «Sovetskaya muzka», 1988, No10.
3. Alaev YU. Puti formirovaniya navukov mnogogolosnogo peniya v detskom xore/Muzikalnoe vospitanie v shkole, vp. 10, Moskva., 1985
4. Anisimov A. Dirijyor-xormeyster. L., 1976.
5. Apraksina O. Metodika muzikalnogo vospitaniya v shkole. Moskva., 1983.
6. Apraksina. O. A. Metodika muzikalnogo vospitaniya v shkole. (Uchebnoe posobie dlya ped. institutov po spets. 2119 «Muzika i penie») -M.: Prosveteniye, 1983-222s.
7. Arismendi A. Doshkolnoe muzikalnoe vospitanie. Moskva., 1989.
8. Archajnikova L. G. Professiya-uchitel muziki. -M.: Prosveteniye, 1984. -110 s.
9. Asafev B. O xorovom iskusstve. Leningrad., 1980. -214st
10. Baxritdinova N. A. O'zbekiston bolalar xor madaniyati. Toshkent., 2002, -110 b.
11. Vasileva A. Organizatsionnye printsipi rabot detskogo xora//Vopros metodiki prepodavaniya muzikalnx distsiplin. T., 1991
12. Vengrus L. Vokalno-xorovaya rabota s detmi doshkolnogo vozrasta. Avtoref. diss. na soiskanie uch. st. k. isk. L., 1988.